

СЕКЦІЯ 3 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ

BASICS OF THEORY AND WAYS OF IMPROVING MILITARY ADMINISTRATION TAKING INTO ACCOUNT MODERN THREATS

Дана стаття присвячена дослідженню шляхів вдосконаленню військового управління в умовах військового стану. Принципові зміни в економічній, політичній та оборонній сферах діяльності людей, розвиток демократичних принципів управління в цих сферах змушують керівників опановувати сучасні підходи до управління військовими колективами та військовими організаціями в цілому і окремими військовослужбовцями зокрема. Функції військового керівника в умовах дії демократичних принципів управління значно ускладнилися у порівнянні з його функціями під час панування адміністративно-командної системи управління. Життя ставить перед військовими керівниками такі проблемні завдання, як вирішення комплексу соціальних питань, пошук найбільш ефективних стилів керівництва та вдосконалення мотивації дій підлеглих, розвиток самоуправління й одночасно укріплення єдиноначальності та військової дисципліни. Відомо, що наука починається там, де є можливість вимірювати явища, що досліджуються. Багато процесів в управлінні трудно вимірювати, з приводу того що немає механізму їх описання та аналізу. Це дає підставу керівникам-практикам стверджувати, що управління – це скоріше мистецтво, чим наука, і опанувати його можливо лише на практиці і тільки за наявності таланту. Застосування економіко-математичних методів дало змогу перейти від опису управлінських ситуацій до точного кількісного їх аналізу та виміру, від словесних міркувань до моделювання, до використання символів та кількісних значень. Тому є підстави стверджувати, що управління стало точною наукою, хоча і порівняно молодого. Теорія управління у даній статті це не сама практика, а висновки з неї, які логічно випливають і практично підтвержені. Саме тому дійсно справедливо твердження: в практиці управління немає нічого практичніше доброї теорії. В даній статті під військовим управлінням будемо розуміти цілеспрямовану діяльність командирів, штабів та інших органів управління щодо вироблення і реалізації керуючого впливу на окремих військовослужбовців, військові формування та установи щодо підтримання боєздатності військ, підготовки до виконання і керівництво ними при виконанні бойових і службово-бойових завдань, а також забезпечення нормальних службово-побутових умов, бойового навчання, статутного порядку та військової дисципліни.

Ключові слова: управління, менеджмент, військове управління, управління військами, військовий керівник.

This article is devoted to the study of ways to improve military management in the conditions of martial law. Fundamental changes in the economic, political and defense spheres of human activity, the development of democratic principles of management in these spheres force leaders to master modern approaches to the management of military collectives and military organizations in general and individual servicemen in particular. The functions of the military leader under the conditions of the democratic principles of management have become much more complicated compared to his functions during the reign of the administrative-command system of management. Life presents military leaders with such problematic tasks as solving a complex of social issues, finding the most effective leadership styles and improving the motivation of subordinates' actions, developing self-management and at the same time strengthening unity of command and military discipline. It is known that science begins where it is possible to measure the phenomena under study. Many processes in management are difficult to measure, due to the fact that there is no mechanism for their description and analysis. This gives reason to practicing managers to claim that management is more of an art than a science, and it can be mastered only through practice and only if there is talent. The application of economic and mathematical methods made it possible to move from the description of management situations to their precise quantitative analysis and measurement, from verbal considerations to modeling, to the use of symbols and quantitative values. Therefore, there are reasons to claim that management has become an exact science, albeit a relatively young one. The theory of management in this article is not the practice itself, but the conclusions from it, which logically follow and are practically confirmed. That is why the statement is true: in the practice of management, there is nothing more practical than a good theory. In this article, military management will be understood as the purposeful activity of commanders, headquarters and other management bodies regarding the development and implementation of managerial influence on individual servicemen, military formations and institutions regarding the maintenance of the combat capability of the troops, preparation for the performance and management of them in the performance of combat and service-combat tasks, as well as ensuring normal service and living conditions, combat training, statutory order and military discipline.

Key words: administration, management, military administration, military management, military leader.

УДК 355.5

DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.33.20>

Драган Ю.А.

ст. викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Національна академія
Національної гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Полягає у тому, що на сьогоднішній день сектор безпеки держави залежить від спроможності Збройних сил України, Національної гвардії України та інших військових формувань в повній мірі, якісно виконувати покладені завдання. Для вирішення цих завдань повинен бути керівник, який в змозі приймати вірні управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями військового управління займалися такі вчені, як В.В. Богущкий, В.С. Полікашин, Є.І. Григоренко, С.Ю. Поляков [5, с. 240] та ін. Однак основним принципом в умовах військовогостану уваги військового управління не було.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми полягає у розробці нових форм та методів в прийнятті рішення керівниками для якісного виконання поставлених завдань підрозділами.

Мета статті є дослідження, формування знань та навиків, що потрібні сучасному військовому керівникові для приймання доцільних управлінських рішень, обґрунтованих на основі положень теорії управління, теорії організації, з позицій системного підходу з урахуванням психологічних та соціологічних аспектів управлінської діяльності командирів підрозділів формувань Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. А що значить управляти? Як управляти ефективно? Адже історія свідчить, що успішність будь-якої організації в значній мірі залежить від того курсу, який задає їй керівник. Для військової організації, де централізація влади є надзвичайно високою, це стає аксіомою. Успіх підрозділу, як і його невдачі, невід'ємно пов'язують саме з його командиром. В процесі служби у кожного військового керівника неодноразово виникало питання чому в цього командира справи йдуть добре, а в того, який начебто нічим від нього і не відрізняється, – з рук геть погано? Зазвичай, не просто дати відповідь на це запитання. Одним з можливих варіантів відповіді може бути такий: успіх приходить до тих, хто здатний приймати правильні рішення, щоб уникати управлінських помилок [3, с. 143–144]. А для того, щоб управлінські рішення були правильними треба оволодіти мистецтвом управління.

Мистецтвом управління, як і будь-якою професією можна оволодіти тільки на підставі пізнання теорії управління. Теорія управління – це не сама практика, а висновки з неї, які логічно впливають і практично підтверджені. Саме тому дійсно справедливо твердження: в практиці управління немає нічого практичніше доброї теорії [1, с. 23].

Не буває поганих військових організацій, не буває поганих колективів, є погані військові керівники. Можна привести багато прикладів, коли військова організація, ледве «тримаючись на плаву», знаходила другий подих і ефективно виконувала завдання після того, як її очолював талановитий військовий керівник.

Стати справжнім професіоналом військового управління – це не тільки зірки на погонах і відповідна посада. Командир стане дійсно військовим керівником, лідером ввіреної йому організації, якщо він зросте до рівня громадянина. Всі великі полководці не тільки володіли стратегією і даром передбачення, але й були талановитими адміністраторами, тонкими психологами, тобто досконало володіли мистецтвом військового управління. До того ж, в умовах демократизації суспільства для командира особливої актуальності набувають соціальні, юридичні, економічні та інші аспекти управлінської діяльності [1, с. 83–87].

Правильне і однозначне тлумачення ключових понять і категорій є надзвичайно важливим в теорії і практиці людського буття. Неправильне їх застосування людьми, особливо наділеними владою, часто призводить до різних казусів, негараздів, а можливо й соціальних потрясінь. На початку 90-х років 20 ст. в Україні почали використовувати слова, які були запозичені від інших країн з ринковою економікою, що було зумовлено падінням командно-адміністративної економічної системи і початком інтеграції країни у світовий економічний простір. Віддаючи дань моді, деякі науковці почали застосовувати слова іноземного походження без урахування того, що їх парадигми дають різнобічне трактування.

Поняття «управління» надзвичайно містке й глибоке. Без управління не можуть нормально функціонувати живі організми, діяти машини й механізми, розвиватися суспільство, виконувати свої завдання війська. В самому широкому розумінні, виходячи з філософської категорії «буття», поняття «управління» можна поділити на три класи: технічне, біологічне і соціальне (рис. 1) [2, с. 283–285].

Всі сфери і види людської діяльності можна розглядати як множину систем, сформованих з багатьох взаємопов'язаних елементів і відносин між ними (системний підхід). У кожній із них можна виділити суб'єкт і об'єкт управління.

Динамічність системи виявляється у постійній зміні стану зовнішнього середовища та в зміні параметрів.

Суть управління. Суб'єкт управління отримує інформацію про зовнішні умови і про стан об'єкту управління і направляє імпульси впливу, які містять у собі в прямому або

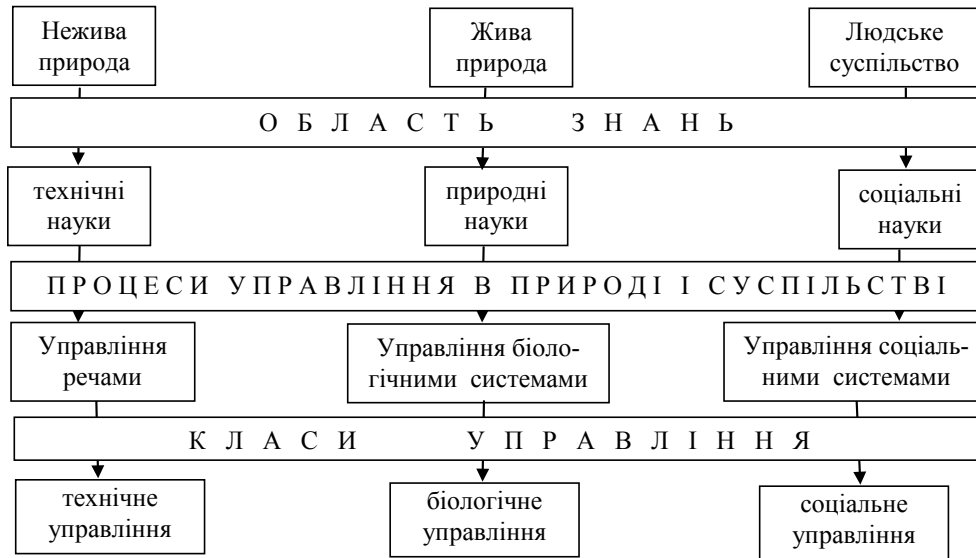


Рис. 1. Класифікація управління в широкому розумінні

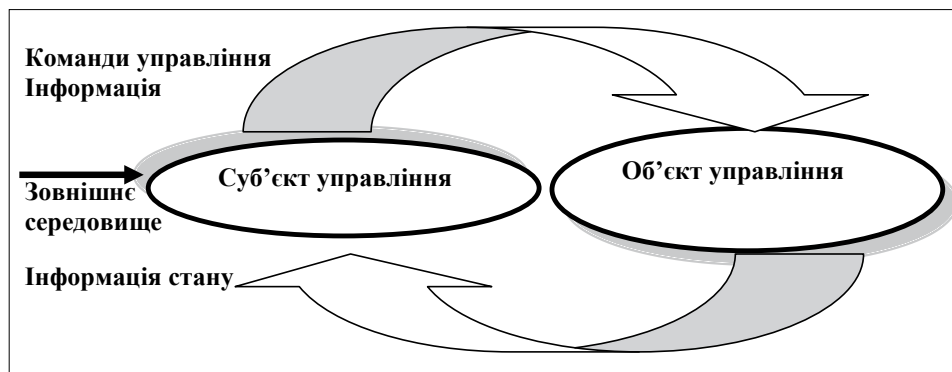


Рис. 2. Загальна модель системи управління



Рис. 3. Форми, види і підвиди соціального управління

непрямою вигляді інформацію щодо того, як повинен функціонувати надалі об'єкт управління (регламентуються ті аспекти функціонування об'єкта управління, що входять у сферу управлінського впливу суб'єкта управління). Дані імпульси називаються управлінськими командами [4, с. 5]. Об'єкт управління одержує управлінські команди та функціонує відповідно до змісту даних команд (рис. 2).

Система управління передбачає наявність: суб'єкту (або органу) управління, об'єкту управління, каналів прямого та зворотного зв'язку. Ця система може функціонувати лише за наявності кожного із перелічених елементів.

Під зовнішнім середовищем (умови обставин) мається на увазі зовнішній вплив на об'єкт управління, умови, в яких знаходиться керуєма система у процесі досягнення наміченої мети [5, с. 180]. Якщо говорити про війська, то під зовнішнім середовищем маються на увазі конкретна обставина, дії противника, умови місцевості і пори року, погода, матеріальне та технічне забезпечення. Із зміною зовнішнього впливу змінюються і параметри системи управління, тобто полегшуються або ускладнюються умови досягнення кінцевої мети.

Підуправляючою системою розуміють орган управління (штаб, установа і т.д.), який має необхідні засоби [5, с. 85–86]. Ефективність цієї системи звісною мірою залежить від технічних засобів управління і особливо від засобів здобуття інформації.

Умови існування системи управління. Про управлінську систему можна говорити як про реально існуючу тільки у випадку, якщо об'єкт управління виконує команди суб'єкта управління. Для того щоб це виконувалось, необхідні, по-перше, наявність у суб'єкта управління потреби і можливості управляти об'єктом управління, здійснювати для цього відповідні управлінські команди, і, по-друге, наявність у об'єкта управління готовності та можливості ці команди виконувати. Дані умови є необхідними і достатніми для того, щоб суб'єкт управління здійснював управління об'єктом управління.

Часто умови здійснення управління зводяться тільки до умов здійснення управлінської діяльності суб'єктом управління. Тобто замість діалектичної єдності суб'єкта й об'єкта управління розглядається односторонній вплив суб'єкта управління на об'єкт, що призводить до негативних наслідків. Заміна діалектичного взаємозв'язку суб'єкта й об'єкта управління призводить до протиріччя між суб'єктом і об'єктом управління. Іншими словами, дивитися на управління з позицій суб'єкта

управління і того, як він впливає на об'єкт управління, неправильно. Потрібно дивитися з позицій взаємодії суб'єкта й об'єкта управління. Для цього необхідний зворотний зв'язок між об'єктом і суб'єктом управління.

Коли реалізується управлінській процес взаємодії, можна говорити, що між двома суб'єктами існує управлінський зв'язок, суть якого полягає в тому, що один із них зацікавлений у певному вигляді функціонування другого і генерує управлінські команди, що задають бажану для нього поведінку цього суб'єкта, а другий через означені причини поводить згідно з управлінськими командами першого і доповідає про їхнє виконання.

Для того, щоб між суб'єктами існував управлінський зв'язок і відповідно здійснювався управлінський вплив, необхідно, щоб між цими суб'єктами існували відносини управління. Суть даних відносин полягає в тому, що вони є основою можливості здійснення управління, тому що саме вони задають можливість здійснювати управлінські команди і готовність ці команди виконувати.

Таким чином під «управлінням» взагалі розуміють елемент, функцію організованої системи різного походження (біологічного, соціального, технічного), що забезпечує збереження визначеної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію програми, цілей діяльності [1, с. 120]. Водночас, слід знати, що терміном «управління» позначають також структурно-організаційні одиниці (управління міністерств і відомств, організацій, управління командувань, штабів, установ, з'єднань, частин тощо).

Будь-яка військова організація є складною соціальною (або, точніше, соціотехнічною) системою, яка має певну організацію і загальну мету. Історичний досвід свідчить: там, де здійснюється спільна діяльність людей для досягнення визначених цілей, мають місце процеси управління [2, с. 290].

Під соціальним управлінням розуміється діяльність (робота) органів управління щодо вироблення та реалізації керуючого впливу на суспільство, колектив або групу людей (об'єкт управління) з метою підтримання системи, поліпшення її функціонування та досягнення поставленої перед нею мети [6, с. 110]. Вищою кінцевою метою соціального управління є оптимізація функціонування системи, отримання можливого більшого корисного ефекту при якнайменших зусиллях і витратах. Відносини у соціальному управлінні не споконвічні, а базуються на більш глибоких відносинах, таких, як економічні або морально-етичні.

Соціальне управління (рис. 3) умовно може включати різні форми (управління матеріальними ресурсами; управління людськими ресурсами), види (адміністративне, або політичне; управління культурною сферою; управління у сфері економічної діяльності), підвиди (управління соціальним розвитком, освітою, працею, соціальним забезпеченням, національною безпекою).

Поділ на підвиди є вельми умовним з тих міркувань, що будь-якій сфері людської діяльності притаманні свої відмінності, специфіка, які накладають свій відбиток на процеси управління в цій сфері. Так, наприклад, в юридичних організаціях звикли спілкуватися «за буквою закону», фінансисти більш апелюють цифрами, в медичних закладах головує принцип «не нашкодь здоров'ю пацієнта». Визначити всі підвиди складно і робити це, мабуть, недоцільно.

Таким чином, управління колективом слід відносити до соціального управління – це багаточільова і за внутрішньою будовою складна свідома діяльність, що включає, як правило, всі форми і види, які зазначені на рис.3.

Висновки. Управління – як функція організованої системи різного походження (біологічного, соціального, технічного), забезпечує збереження визначеної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію

програми, цілей діяльності. Різновидом управління, яке пов'язано з людським суспільством прийнято називати соціальним управлінням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ролін І. Ф. Основи військового управління: навч. посібник / за заг.ред. І. Ф. Ролін, С. А. Бабак, В. В. Довбня та ін. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2008. 196 с.
2. Полікашин В. С. Еволюція військового менеджменту та його принципів на першому етапі (з глибокої давнини до першої чверті 18 століття): збірник наукових праць / за заг. ред. В. С. Полікашин, С. Ю. Поляков, О. В. Полікашин. Харків : ХУПС, 2014. № 1 (38). С. 283–291.
3. Полікашин, В. С. Еволюція військового менеджменту та його принципів на другому етапі (з першої чверті XVIII до кінця XIX століття): збірник наукових праць / за заг. ред. В. С. Поликашин, С. Ю. Поляков, О. В. Полікашин. Харків : ХУПС, 2015. № 3 (44). С. 142–148.
4. Полікашин, В. С. Основи управління та прийняття рішень у військовій справі. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/379/1/002upos.pdf>.
5. Полякова С. Ю. Основи військового управління : навч. посібник / за заг. ред. С. Ю. Плякова. Харків: НУ ЮАУ, 2014. 240 с.
6. Кагановська Т. Є., Григоренко Є. І. Основи загальної теорії права : навч. посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 144 с.